

Megjelent a Honismeret

Az 1988-as év első számában Halász Péter foglalkozik a vidéki honismereti híradókkal. A több mint fél-száz periodika igen változatos tartalommal tükrözi a honismereti mozgalom sokoldalúságát, színvonalát, társadalmi életünkben betöltött helyét. A Hagyomány rovat a török fogságba esett magyar rabok „koldulóleveleivel”, a palini Inkei család középkori történetével és a repülés pécsi emlékeivel foglalkozik. Az évfordulók rovatban olvashatunk a bácskai bunyevácok háromszáz évvel ezelőtti letelepedéséről.

Az 1848-as szabadságharc 140. évfordulója alkalmából jelent meg Közép-Ajtai Veres Sándor visszaemlékezése az erdélyi függetlenségi harcokra. Bosnyák Sándor arról kérdezi Rajeczky Benjámin zenetörténészt, hogy van-e egységes zenei hül-

lámhosszon gondolkodó magyar közönség? Balázs Géza írása pedig azt vizsgálja, hogy milyen hatással volt a népéletre a hazai kisvasutak megszüntetése.

Két nagyobb néprajzi írás található ebben a számban, az egyik a Móri-völgy egykori szőlőhegyi életével foglalkozik, a másik pedig a burgenlandi Felső-Örség népéletéről közöl érdekes adatokat. Lovász Irén tanulságos írása arról számol be, hogy egy XVI–XVII. században Finnországból Közép-Skandináviába vándorolt úgynevezett „erdei finn” népcsoport kutatását milyen eredménnyel kutatják a finn társadalomtudósok. A Krónika rovatban a társadalompolitikai és honismereti klubok kunfehértói táboráról, a Garam menti ke-rekpartúráról és a Csema-dok gyermekjáték-kiállításáról olvashatunk.

Olvasó-mozgalom

Tíz Békés, Hajdú-Bihar és Csongrád megyei általános iskola hetvenkét nemzetiségi diákja részvételével kedden rendezték meg az országos román olvasómozgalom döntőjét Gyulán, a Magyarórsy János-könyvtárban. A kétéves vetélkedőt záró verseny legjobbjait Márk György, a Magyarországi Románok Demokratikus Szövetségének főtájkára köszöntötte. A román szövetség, a Hazafias Népfrent, az úttörőszövetség, valamint a gyulai könyvtár — a hazai román könyvtári hálózat központja — által 1979 óta kétévenként megrendezett vetélkedőn a részt vevő diákok olvasónaplóik alapján szóbeli versenyen számolnak be irodalmi ismereteikről, olvasmányélményeikről. A fiatalok két éven át a könyvtár által ajánlott román szépirodalmi művek olvasásával készülnek az országos döntőre.

Eltévesztett sorrendek

Csípős szél fúj és vakítóan süt a nap, de a villamos ablakából, a „védettség mögül”, úgy tűnik, nem fázhatnak a kéz a kézben sétálgató óvodások. Már-már idilli a kép, hisz a színes anorákokban, kötött sapkákban és kesztyűkben totyogó kicsi tőzeg mosolyra bízsergeti az ajkakat: a villamos utasain — ahogy nézzük az Aradi vértanúk terén sétálókat — egy pillanatra átszalad a melegség. Aztán hallom, hogy egy idős úr odaszól szomszédjának: „*Minek ez a rengeteg gyerek, hisz be se férnek az iskolákba?*”

Csititanom kell magam, hogy ne lépjek föl valamilyen kiokosító szöveggel, amelyben persze leginkább arról szoltam volna, hogy fogjunk, évek óta kitaróan csökken a nemzet létszáma. Nem mondhatom el, legalábbis egy megállónyra úticélomtól nem kezdhetek bele, így most üzenek, ezen az úton. Ugyanazzal az eszközzel élve — a sajtóval —, mely néha esetenlül szól erről a kérdésről, hisz azt sugallja — midőn zsúfolt osztálytermekről számol be —, hogy nincs baj a demográfiai tudattal, sőt...

Igaz, nem lehet minden leírt szavunkhoz odabilincselni a magyarázatokat is, így a zsúfolt osztálytermek képehez sem ragaszthatjuk oda a népesedési grafikonokat, amelyekből egyértelműen kiderül: viszonylagos ez a — néhány korosztályt érintő — létszámduzzadás. Elvégre, az is tény, hogy kezd vésszen előregedni az ország, nagyon sok betegség és társadalmi gond áll az arányos gyermekvállalás útjában, a gyermeknevelésre képes lakosság jelentős része csonka családokba, alkoholba, magányba „menekül”, és legújabbban már azt a „divatot” is fölvevők, hogy infarktusból pusztulnak a harminc év körüli apák.

Akkor hát mitől akar kidőlni az osztályterem fala? Régi történet jut eszembe. Legalább hét éve — az akkori sajtóirányításra jellemző módon — keményen ledorongolták a Mozgó Világ című folyóirat szerkesztőit, mert közölték az idevágó statisztikákat. A szociográfus szerzők leírták, hogy Klebelsberg Kunó óta napjainkban a legalacsonyabb az egy diákra jutó osztályterem-alapterület.

Csodálkozunk kell ezen a téven, hisz negyven-egynéhány éve arról cikkezünk, hogy szép, új, modern iskolát avattak, amelyben ennyi és ennyi írásvelítő segíti majd az oktatást. Csakhogy időközben számtalan, nagy alapterületű iskolát zártak be, s később sem a körzetesítést, sem pedig a faluról városba áramlást nem tudta kompenzálni egy-egy, későn fölhu-zott lakótelepi iskola.

Időközben — a gyes jótékony hatására — a hetvenes évek elejére néhány esztendőig valamivel több gyermek született, ezáltal a konokul lefelé tartó statisztikai görbén egy kicsi kiugrás egy alig észrevehető „tíské” keletkezett. A demográfia történetével foglalkozók jól tudják, hogy az ezer főre eső élve születések aránya — melynek nyomán az imént említett görbe keletkezik — folyamatosan csökken.

Jó, jó — mondhatná a figyelmes olvasó —, akkor miként lehetséges az, hogy

egy időszakban emelkedett hazánk lélekszáma? A válasz az életszínvonal emelkedésén, az egészségügyi ellátás javulásán, az általános kulturálódási szint növekedésében keresendő. Mivel ezeknek köszönhetően emelkedett az átlagos életkor, így kiegyenlítődött — legalábbis számszerűen — az a veszteség, amely a kevesebb születéssel jött létre.

Néhány éve azonban egyre fogynak. A Központi Statisztikai Hivatal jelentésének utolsó fejezetében szerénykedik a meg-másíthatatlan tény: 1987-ben 16 ezer „fővel” csökkent a magyarországi lakosság száma. Nem lenne célszerű e helyütt a számok bővületébe esni, hisz — mint tudjuk — a statisztika az a tudomány, amellyel mindent, s mindennek az ellenkezőjét be lehet bizonyítani. Ha például a manapság divatos — megnyugtató szándékozó — demográfiai módszerrel élve, csak a legutóbbi négy-öt év adatait vizsgáljuk, akkor nem vesztes a helyzet, hisz a „demográfiai tüske” népe nem sokára szaporodni kezd. Ha viszont több évtizednyi tendenciát vallatunk, akkor kiderül, hogy ez a tartós létszámcsökkenés — az előregedéssel, a romló gazdasági helyzettel és a sorskérdéseinkkel átitatott rossz demográfiai tudattal együtt — rövidesen súlyos népességfogyást fog előidézni. Egyes mérések szerint az ezredfordulóra kilencmillió alá, 2020-ra pedig hétmillió alá zuhanhat Magyarország lélekszáma. Ennek gazdasági és nemzettudati következményeire alighanem kár szót vesztegetni.

Kicsit a lelkiismeret diktálja nekem ezeket a sorokat, hisz én is írtam nem egyszer a zsúfolt osztálytermekről. Isten látja lelkemet, nem akartam — úgymond — dezinformálni. Az iskolák ugyanis bételték — ez tény. A valóság pedig az, hogy folyamatosan csökken a létszám. A valóságot magasabb rendű dolognak tartom, mint a tényeket.

Azért fontos ezt hangsúlyozni, mert sokszor eltévesztjük a sorrendet: a tényekről beszélünk úgy, mintha a valóságot taglalnánk, a jelenségeket vesszük számba ahelyett, hogy a lényegről ejtjünk szót. Továbbhaladva: túlhangsúlyozzuk a költségvetés elvonó szerepét (jelenség szintje), és elfeledjük annak igazi tartalmát, a fogyasztás serkentését, vagy a gazdasági folyamatok regisztrálását (lényegi szint).

Hát ez az ormótlan csizma hogyan keveredett a gyermekbútorra? Szónoki, sőt költői a kérdés. Nem születhet erre érvényes válasz, hiszen megmagyarázhatatlan, hogy miért szűnt meg éppen ebben a demográfiai helyzetben a gyermekruházati cikkek és bútorok államj. dotálása. Ama bizonyos — erősen rétegzett — demográfiai tudat most sokat kapott: szörnyülködni járnak a fiatalok a gyermekruházati boltok kirakatához, és a bútorboltokba.

Köztelhivatelésre szólítottak föl minket. Kossuth idején ezt a nép követelte, ma a vezetés. Anélkül, hogy ehől bármilyen lényegi következtetést levonnék, megjegyzem: nem mindegy, hogy milyen sorrendben cipeljük a terheket!

Diussz Imre

A művészeti pártolás fontossága

Van egy régi latin mondat: „*Inter arma musae silent!*” Kissé szabadon fordítva: „Háborúban hallgatnak a műsák!” Szerencsénkre most — legalábbis nálunk, Európában — nem folvik vér, de nem tagadhatjuk, hogy súlyos gazdasági háborúnak vagyunk átéltői. Mindkét küzdelemnek szomorú velejárója, hogy műalkotások vásárlására, a művészetek támogatására nincsen anyagi fedezet. Pedig ha kultúránkat áttakarjuk menteni a jövő nemzedékei számára, akkor nem szabad ölvetett kézzel nézni a művészet sorvadását, haldoklását. Csalhatatlan receptet adni nem lehet, de néhány mondatban szeretném felvázolni, hogy az én munkahelyemen, a *Gabonatermesztési Kutatóintézetben* az elmúlt, közel húsz év alatt, mit tettünk a művészet támogatása érdekében.

1971-ben, a szocialista brigádok megalakulásával kezdődött. A brigádmozgalmak főnye azóta megkopott, a lendület megtört, de abban az időben, biztatást kaptunk az intézet vezetőitől, hogy egy-egy brigád igyekezzen magának egyéni arculatot teremteni. A Hensch Árpád szocialista brigád egyik gyűlésén felvettem: rendezzünk az intézetben művész-közönség találkozókat, ahol az alkotók egy kamaratárlattal egybekötött beszélgetés keretében közelebb kerülhetnek a közönségükhöz. Elfogadták és hamarosan megrendezték az első találkozót. Meghívtunk a felejthetetlen emlékü, apai barátként szeretett Tápai Antal szobrászművész volt. Mintegy 10–12 lemez-domborítását mutattuk be.

A sikeren felbuzdulva azóta mintegy 35 ilyen találkozót rendeztünk, 40 művészt láttunk vendégül. Meghívtunk festőművészek: Fontos Sándor, Hézső Ferenc, Holler László, Hemmert János, Szekfő János, Lelkes István, Szabó Miklós, Vinkler László, Dulity Tibor, Arany Sándor, Stélik János, Batáné Bertus Teréz, Czibalmos Endre; szobrászművészek: Tápai Antal, Lapis András, Fritz Mihály; keramikus: Tóth Magdolna; fotóművészek: Naggyörgy Sándor, Hernádi Oszkár; grafikusok: Papp György, Tóth Pál; régész-grafikus: László Gyula; intarziám-művész: Töröcsik Jolán. Amatőr festők, ötvösök: Nagy László, Szabó Antal, Simon Miklós. Bemutattak a Tanárképző Főiskola rajz-művészettörténész

Példák a Gabonatermesztési Kutatóintézetből

szakos hallgatók: Kocsis Miklós, Szabó Pál, Beke Mária, Lebő Ferenc, illetve Szabari Zoltán, Novák Attila, Pacsika Rudolf, Karancsi Zoltán.

E rendezvények szervezésénél célunk többre volt: közelebb vinni az intézet dolgozóit a művészet különböző irányzatainak, illetve ágainak megismeréséhez, szeretetéhez, az által, hogy érett, nagy nevű művészekkel ismerkedünk meg: fiatal, tehetséges pályakezdő művészeknek megfelelő fórumot biztosítani alkotó munkájuk bemutatásához, ezzel is elősegítve első lépéseiket pályájuk kezdetén; a kamaratárlat mindig lehetőséget teremt, hogy intézeti dolgozó zsűrizett műalkotást vásárolhasson.

Sikeres munkánk elismeréseként a Hensch Árpád szocialista brigád művészeti pártoló és terjesztő tevékenységéért néhány éve elnyerte az szmt Juhász Gyula-díjat. Fenti időszak alatt 4 köztéri szoborral, s mintegy 30 festménnyel, grafikával, kispasztikával, kerámiával gyarapodott a GKI. E vásárlásokkal az intézet célja egyrészt mecenatúrát igazolva támogatni a dél-alföldi képzőművészetet, másrészt egy mezőgazdasági, illetve alföldi tematikájú — egykor védett — gyűjtemény, egy leendő „intézeti galéria” alapjainak megteremtése. Intézetünk megbí-

zásokat is adott. Példa rá első meghívottunk, Tápai Antal szobrászművész, aki a GKI részére elkészített Lukjanyenkót és Herke Sándort ábrázoló nagyméretű lemez domborításait, melyek intézetünk külső falait díszítik. Töröcsik Jolán intarziám-művész 130–520 cm-es alkotása pedig előadóter-münkét. A parkban áll Lapis András karakteres Obermayer-szobra, és az ő alkotása lesz az ebben az évben felállításra kerülő magyar búzanesesítő, Székács Elemér mellszobra is.

Az intézet dolgozói és a művészek között kialakult bensőséges jó viszony bizonyítéka, hogy a GKI kezdeményezte, majd részben finanszírozta Tápai Antal Eletutám című önéletrajzá-nak kiadását, s ezt a gesztust a művész azzal viszonozta, hogy intézetünknek ajándékozta Ének a búzamezőkről című alkotását. Ugyanilyen ajándékozás révén került az intézetbe Tóth Magdolna keramikus két nagyméretű munkája is.

A Gabonatermesztési Kutatóintézet húsz éve folytatja művészeti pártoló tevékenységét, hitem szerint eredményesen és csendben. Aterezve a művészetet támogató mecenatúra jelentőségét, felelősségét általános kultúránkért.

Nagy László
tudományos főmunkatárs

Ifjúsági koncert

Kodály Hány János című daljátékával ismerkedhetnek meg a fiatalok a Filharmónia bérleti koncertjein ma délután 3-kor (B bérlet) és fél 5-kor (A és C bérlet) a nagyszínházban. A művet Meszlényi László ismerteti; a daljáték-keresztmetszet előadói: a Szegedi Szimfonikus Zenekar Cser Miklós vezényletével, Szonda Éva és Andrejsik István operabékesek, s a narrátor: Zeke László.

Szívbetegségek

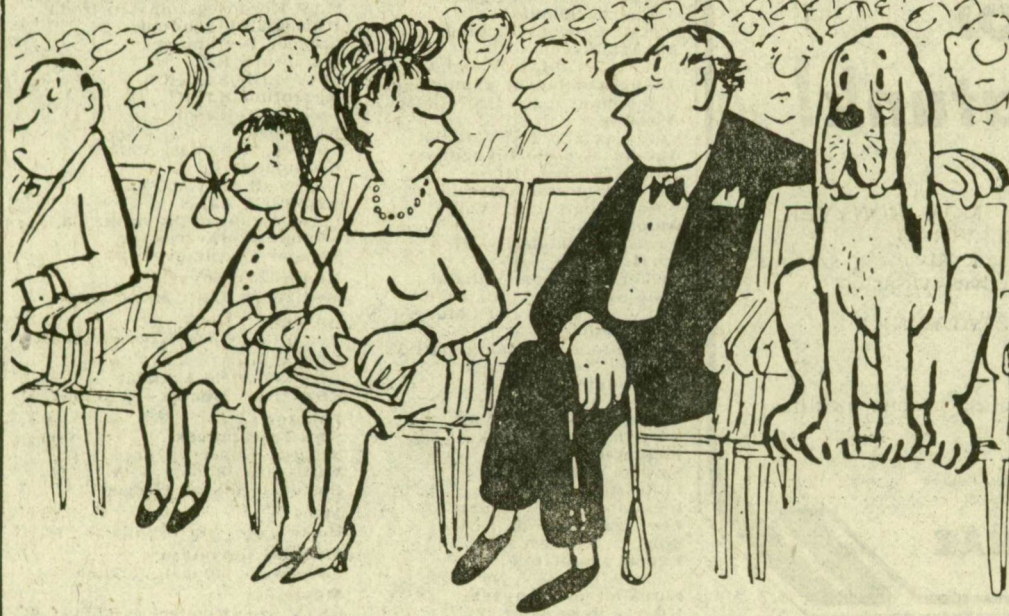
Szűrővizsgálatok a megelőzésre

Szívbetegség, társadalom, A vizsgálat során mint-kockázat, megelőzés címmel egy 10 ezer ember közre-működésére számítanak Budapest IX., X. és XVII. kerületében, illetve Pécsen, s Baranya megye néhány településén. A vizsgálatba bevont embereket orvostan-több más intézmény bevo-násával.

A kutatás célja a szív-és érrendszeri megbetege-dések okozta veszélyhely-zet nagyságának pontos fel-mérése, a betegség terjedé-sében szerepet játszó kö-rülmények tisztázása, és a megelőzés reális lehetősé-geinek, irányainak keresé-se.

Brácsások sikere

Az elmúlt hétvégén országos brácsástalálkozót és -versenyt rendeztek Debrecenben zeneművészeti szak-középiskolások és főiskolá-sok részére. A Tömörkény szakközépiskolából hárman versenyeztek, közülük második díjas lett Mari And-rea, különdíjat kapott Si-senyének első díját kapta.

— Szerintem Beethoven gyerekeknek túl komoly...